

Кравчук Іванна
студентка
науковий керівник:
Спільник Ірина
к.е.н., доцент
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль

КРИПТОАКТИВИ ЯК ОБ'ЄКТ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Поширення ІТ – технологій і загальна комп'ютеризація, впливаючи на фінансові системи окремих країн та інші сторони економіки, сприяють появі нових фінансових інститутів, інструментів та форм взаємодії між людьми. Такою фінансовою новацією стала криптовалюта. Уперше термін «криптовалюта» почали використовувати з появою платіжної системи «Bitcoin», яка була розроблена у 2009 році особою або групою осіб під псевдонімом Сатосі Накамото [5]. Бухгалтерський облік не може стояти осторонь від цього об'єкту, оскільки, саме він формує повну та достовірну інформацію про діяльність підприємства.

Одноставної думки з приводу відображення в обліку криптовалют немає, тому що вітчизняні науковці по-різному трактують криптовалюту. О. Петрук прирівнює криптовалюту до довгострокових фінансових інвестицій непов'язаним сторонам або поточних фінансових інвестицій в залежності від цілей придбання [2, с. 52-53]. Т. Яцик пропонує розглядати криптовалюту як особливий електронний платіжний засіб, курс якого підтримується тільки попитом і пропозицією, тобто розглядає криптовалюту як різновид електронних грошей [4, с. 349-354].

Перш ніж заглибитися у розгляд обліку криптоактивів, необхідно з'ясувати їх відповідність вимогам, що висувуються до активу. З точки зору бухгалтерського обліку це питання має принципове значення.

За Концептуальною основою фінансової звітності МСФЗ актив має бути ресурсом, що:

– контролюється суб'єктом господарювання в результаті минулих подій;

– від нього мають очікуватися надходження майбутніх економічних вигод, під якими розуміються майбутні грошові потоки.

Аналогічні вимоги містять і Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та національні П(С)БО. Отже, для відповіді на питання, чи можна визнати криптовалюту активами, необхідно перевірити, чи досягається контроль за ними та чим можна його підтвердити, а також які економічні вигоди вони приносять.

Криптовалюта - це лише один тип криптоактивів. А криптоактив – це загальний термін, який стосується більшості застосунків блокчейн (blockchain) технології. І хоч єдиного офіційного визначення не існує, можна стверджувати, що криптоактив є цифровим активом, який використовує криптографію, децентралізовану однорангову мережу і публічний реєстр у режимі реального часу для регулювання створення нових ланок, перевірки й забезпечення операцій без втручання будь-якого посередника. На цей час налічується понад 2000 значних криптоактивів, проте, згідно з доповіддю KPMG, чимало з-поміж них фактично не мають пов'язаного функціонального продукту [6].

Криптографічний актив може бути також описаний або як «токен» (жетон, маркер), або як «коїн» (монета). У цей час термін «коїн» зазвичай застосовують до криптографічного активу, який має виражене призначення використовуватися переважно як засіб обміну, тоді як термін «токен» стосується активу, який надає власнику додаткову функціональність або корисність. Токен - це цифровий ключ для проходження ідентифікації у певному проєкті або для доступу до банківського рахунку. Його відмінність від звичайного пароля в тому, що цифровий ключ весь час змінюється і постійно генерує нові числа, які відомі в момент ідентифікації лише його власнику. Так, у випадку первинного розміщення токен є розпискою інвестору про залучені у ході фаундрафтингу обсяги криптовалюти (як правило, Ethereum або Bitcoin) на розвиток проєкту[1].

Найпоширеніша криптовалюта - біткоїн (bitcoin) має такі технічні особливості:

- використовує для запису транзакцій технологію блокчейн, де кожний може побачити в розподільчому реєстрі записи щодо власності на біткоїн та записи щодо транзакцій;
- біткоїн розроблено не тільки як валюту і платіжну систему, але також і як розподільчий реєстр з публічним доступом;
- анонімність досягається через використання псевдонімів, тому відсутній зв'язок між біткоїном та певною юридичною чи фізичною особою;
- ключовим є те, що кожний, хто має достатню потужність комп'ютера, може брати участь у підтвердженні транзакцій, використовуючи свій комп'ютер для розв'язку складних криптографічних рівнянь;
- відсутня потреба у взаємній довірі чи центральному органі, щоб нав'язувати правила чи обслуговувати транзакції (децентралізованість). Кожний комп'ютер обслуговує чи має доступ повністю до кожної транзакції від початку блокчейну;
- розподільча книга (блокчейн) віртуально непорушна. Відсутній ризик шахрайства чи маніпулювання в транзакції від одного користувача до іншого, бо записи зберігаються на кожному з комп'ютерів, а тому, щоб зчинити певні зміни, необхідно заволодіти всіма комп'ютерами, що практично неможливо;
- біткоїни можна отримати шляхом придбання за звичайну валюту, продажу товарів, послуг або виробництва (так званий «майнінг»). Кількість біткоїнів скінчена, тому їх називають «цифровим золотом».

Поряд з цими суто технічними властивостями, постають і такі, що у разі побудови бухгалтерського обліку біткоїнів, врахувати треба неодмінно:

- Для того, щоб використовувати біткоїн необхідно придбати спочатку гаманець, яких є декілька варіантів (десктопний, апаратний, мобільний, веб). І що головне, якщо блокчейн незламний, то якраз гаманець можна зламати, втратити (наприклад, через поламку комп'ютера, деякі гаманці прив'язані до номерів телефонів і при втраті цих номерів можлива втрата всіх даних). Веб-гаманці платні. Яким чином в обліку відобразити купівлю та обслуговування електронного гаманця, проведення транзакцій з ним?

- Існує ризик втрати грошей через шахрайство продавця після платежу, тобто після перерахування коштів, біткоїни не були переведені покупцю (для цього вивчають рейтинг та відгуки по продавцях біткоїнів). Постає питання, як відобразити в бухгалтерському обліку списання чи отримання біткоїнів у такій ситуації?

- Існують окремо операції поповнення свого рахунку на біржі, придбання біткоїна на біржі та переведення його на свій гаманець. Питання виникає як розділити дані операції в бухгалтерському обліку, що буде їх документальним підтвердженням? Якщо сам платіж за біткоїн ще можна підтвердити, якщо він здійснюється напряму постачальнику (наприклад, банківською квитанцією), то як бути якщо платіж був здійснений через рахунок на біржі?

- На виробництво біткоїнів (майнінг) необхідне використання потужних комп'ютерів (серверів) та багато електроенергії). Наприклад, на створення блоку (на сьогодні приблизно 14,6 біткоїнів, що становить десь 87600\$ станом на червень 2018 р.) необхідно 183 МВт. Постає питання про підрахунок бухгалтерської собівартості цього «видобутку», бо електроенергія - це ще не все, є амортизація обладнання та можлива робота обслуговуючого персоналу, якщо говорити про офіційність[3].

Виходить, що у визнанні біткоїна як об'єкта бухгалтерського обліку постають питання підтвердження його контрольованості як активу:

- Документальне підтвердження - Яким воно має бути? Що вважати цим документом? Як підтвердити власність на гаманець та наявність біткоїнів в гаманці?

- Як при документальному підтвердженні бути з тим фактом, що підприємство відкриває свій псевдонім щодо гаманця-сховища біткоїнів? По-суті, це порушення анонімності.

- Що вважати виробничою собівартістю майнінгу біткоїна, якщо такі операції здійснюються?

- На які витрати списувати комісії (плату) за обслуговування електронних гаманців?

Вище перелічені критичні питання можна задати не тільки по біткоїну, але й по будь-якому криптоактиву. У всьому цьому розмаїтті технологій криптоактивів виходить, що вони можуть мати не тільки різну технологічну реалізацію, але й різне призначення:

- вони можуть бути загальноцільовим засобом платежу;
- вони можуть бути вузькоцільовим засобом платежу (купуємо тільки певні послуги у певному середовищі);
- вони можуть використовуватися як засіб залучення капіталу (аналог електронної акції);
- вони можуть мати різні можливості щодо документування.

Все це підводить до ще однієї проблеми їх бухгалтерського обліку: а чи можна підвести одну єдину універсальну облікову методологію під них і чи можна всі криптоактиви класифікувати як один єдиний вид активу певного типу (тільки електронні гроші, тільки еквіваленти грошових коштів, тільки фінансова інвестиція тощо). Напевно, відповіддю на це питання буде: ні, при такому розмаїтті криптоактивів та їх постійному розвитку та поповненні не можна говорити про одну єдину універсальність у підходах. Можливо, необхідне створити варіанти та додати елементи професійного судження. На думку фахівців PWC (відома аудиторська компанія з «Big4»), криптовалюти за сьогоdnішніми загальнообліковими принципами можуть бути визнані як:

- гроші, грошові еквіваленти або зарубіжна валюта;
- фінансові інструменти;
- товари;
- запаси;
- нематеріальні активи [7, с. 3].

І кожний з цих підходів має свої плюси й мінуси й не може однозначно розглядатися як єдиноможливий. Виходить, що криптоактиви можна визнати активами у бухгалтерському обліку тільки за умов розв'язання проблеми документального підтвердження їх контролю. Як методологічну проблему визнання криптовалют об'єктами бухгалтерського обліку можна виділити неможливість єдиного універсального підходу щодо їх класифікації як певного виду активів через безліч технічних нюансів та велику кількість їх різновидів, а також різну мету їх придбання. Криптовалюти мають ознаки грошей, іноземних валют, еквівалентів грошових коштів, фінансових інвестицій, товарів, запасів, нематеріальних активів.

Список використаних джерел

1. Бруханський Р. Ф., Спільник І. В. Криптоактиви у системі бухгалтерського обліку та звітності. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2019-2_0-pages145_156.pdf
2. Петрук О. М., Новак О.С. Сутність криптовалюти як методологічна передумова її відображення. Економічні науки. 2017. С. 48-55.
3. Стовпова А.С. Криптоактиви як об'єкт бухгалтерського обліку. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/8_2018/18.pdf
4. Яцик Т. В. Методика фінансового обліку криптовалюти як особливого виду електронних грошей. Молодий вчений. 2017. № 2. С. 349-354.
5. Bitcoin developer chats about regulation, open source, and the elusive Satoshi Nakamoto, PCWorld . URL: <https://www.pcworld.com/article/2039184>
6. KPMG report: 'cryptoassets are now impossible to ignore' but there are still challenges facing institutionalization. URL: <https://www.theblockcrypto.com/2018/11/19/kpmg-report-cryptoassetsare-now-impossible-to-ignore-but-there-are-still-challengesfacing-institutionalization/>
7. PWC. Cryptocurrencies. Point of view. Time to consider plan B. URL: <https://www.pwc.com/>